

مطالعه مقدماتی اعتبار و روایی مقیاس‌های سنجش ابعاد علی

Pilot study of reliability and validity of causal dimension scale

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۱/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۸۹/۱۱/۲۸

Hajloo N. PhD

نادر حاجلو

Abstract

Introduction: This research was conducted to evaluate the validity and reliability of three common methods of causal dimension: causal dimension scale, causal important rating, and open – ended attributions.

Method: Research's data were gathered from 147 university students that volunteered for this study. The data were analyzed using Cranach's alpha, Pearson correlation coefficient, and confirmatory factor analysis for evaluation of discriminate validity, construct validity, and reliability of attribution scales.

Results: Results showed that in spite of problems in controllability subscale, Causal Dimension Scale generally has high validity and reliability in comparison with other causal dimension measurements.

Conclusion: It is recommended for researchers to use the Causal Dimension Assessment Scales in attribution researches to measure the attributer perception of own causal attribution.

Keywords: Causal important rating, Attributions, Causal dimension scale, Reliability, Validity

چکیده

مقدمه: این مطالعه، با هدف بررسی اعتبار و روایی سه روش مرسوم سنجش ویژگی‌های ابعادی اسنادهای علی (مقیاس بُعد علی، درجه‌بندی اهمیت علل و اسنادهای باز- پاسخ)، به اجرا درآمد.

روش: اطلاعات این پژوهش از ۱۴۷ دانشجو که داوطلب شرکت در مطالعه بودند جمع آوری و با استفاده از آلفای کرونباخ، ضریب همبستگی پیرسون، و تحلیل عاملی تأییدی، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت تا روایی تشخیصی، روایی سازه، روایی همگرا، و اعتبار مقیاس‌های اسناد مورد ارزیابی قرار گیرد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که علی‌رغم وجود اشکالاتی در مقیاس فرعی کنترل پذیری، به طور کلی مقیاس بُعد علی در مقایسه با سایر روش‌های سنجش ابعاد علی از روایی و اعتبار بالاتری برخوردار است.

نتیجه‌گیری: به پژوهشگران توصیه می‌شود که برای سنجش مستقیم نحوه ادراک اسناددهنده از اسناد علی خودش، بهتر است از مقیاس‌هایی مثل مقیاس بُعد علی استفاده کنند.

کلیدواژه‌ها: درجه‌بندی اهمیت علل، اسناد، مقیاس ابعاد علی، اعتبار، روایی.

 Corresponding author: Department of Psychology, Faculty of Humanities, Mohaqeq Ardabili University, Ardabil, Iran
Email: hajloo53@yahoo.com

 گروه روان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

مقدمه

برخی از محققین معتقدند که مقیاس‌های آشکار به خوبی قادرند نگرش‌های اجتماعی را اندازه‌گیری کنند [۱]. در تحقیقات زیادی نیز از مقیاس‌های آشکار برای سنجش اسنادهای علی استفاده شده است [۲، ۳، ۴، ۵]. اما علیرغم شواهد موجود در خصوص نقش اسنادهای علی در تعیین انگیزش و رفتار، توجه کمی به اعتبار و روایی روش‌های سنجش اسنادها شده است. در این خصوص *الیگ و فریزر* [۶] سه تکنیک اندازه‌گیری اسنادهای علی [۱- اسنادهای باز پاسخ ۲- درصد اندازه‌های علیت، ۳- درجه‌بندی اهمیت علل مختلف] را مورد ارزیابی قرار داده‌اند. این محققین به این نتیجه رسیدند که مقیاس درجه‌بندی اهمیت علل مختلف، روش بسیار معتبر و روا برای اندازه‌گیری اسنادهای علی است. اما برای آزمون مدل‌های اسناد، لازم است به ابعاد علی زیربنایی دسترسی داشته باشیم. به عنوان مثال، در حوزه مطالعاتی «سوگیری خدمت به خود» [۷، ۸، ۹]، مسأله اساسی این است که آیا افراد تمایل دارند پس از پیامدهای موفق به اسنادهای درونی و پس از پیامدهای ناموفق به اسنادهای بیرونی دست بزنند؟ برای اینکه ارتباط فرضی بین پیامد موفق و اسنادهای علی مورد آزمون قرار گیرد، پژوهشگر باید به کمک اسناد علی ساخته شده توسط آزمودنی، معلوم کند که آیا این اسناد برای آزمودنی درونی است یا بیرونی؛ بنابراین پژوهشگر علاقه‌ای به سنجش اسناد علی خاص ندارد بلکه مشتاق بررسی ابعاد زیربنایی آن اسناد (یعنی، آیا علت درونی است یا بیرونی)، است. پس در نظر گرفتن کفایت روش‌های مختلف سنجش ابعاد علی، دارای اهمیت است. هر چند یک تکنیک خاص برای سنجش اسنادهای علی ممکن است پایا و روا باشد (مثل درجه‌بندی اهمیت علل مختلف)، اما هیچ ضمانتی وجود ندارد که سنجش ابعاد علی براساس آن تکنیک، به مقیاس پایا و روایی ابعاد علی نیز منجر شود.

پژوهشگران عمدتاً از دو روش مختلف برای رسیدن از اسنادهای علی خاص (که توسط آزمودنی‌ها بیان می‌شوند) به ابعاد علی زیربنایی، استفاده می‌کنند. در یکی از این روش‌ها پژوهشگر، اسناد علی ساخته شده توسط آزمودنی را به بازنمایی بعدی علی تبدیل می‌کند. این تبدیل علت به ابعاد علی، مبتنی بر معنای نظری علت است. به عنوان مثال، فرض کنید یک آزمودنی در آزمون توانایی مکانیکی موفق شده است. از آنجا که توانایی به عنوان بازتابی از یک علت درونی تعریف می‌شود [۱۰، ۱۱، ۱۲]، بازنمایی بعدی علت نیز تابع ویژگی‌های نظری علت است.

براساس این روش، معنای نظری اسنادهای علی مختلف، با معنای شخصی که اسناد علی را می‌سازد، هماهنگ است. اما *واینر* [۸، ۱۳] یادآور می‌شود که معنای یک اسناد ممکن است از شخصی به شخصی دیگر و از موقعیتی به موقعیت دیگر، متفاوت

باشد. برای مثال، اسناد تکلیف دشوار را در شرایط شکست فرد در نظر بگیرید (مثلاً، «تکلیف بسیار دشوار بود»). به طور نظری، این تبیین علی به صورت بیرونی، پایدار، و غیر قابل کنترل طبقه‌بندی می‌شود. اما شخصی ممکن است این اسناد را در ابعاد سه‌گانه کاملاً متفاوت ادراک کند. اسناد تکلیف دشوار می‌تواند از طرف اسناد دهنده به صورت درونی (مثلاً، آزمون به دلیل فقدان توانایی‌ام بسیار سخت بود)، ناپایدار (مثلاً، آزمون بعدی آسان خواهد بود)، یا کنترل پذیر (مثلاً، آموزش دهنده مسئول نوشتن آزمون است)، باشد. اگر در ادراک اسنادهای علی چنین تغییرپذیری وجود داشته باشد، تبدیل اسنادهای علی به ابعاد علی توسط پژوهشگر، ممکن است به سنجش ناروا از ابعاد علی منجر شود. *راسل* [۱۴] این خطا را «خطای بنیادی پژوهشگر اسناد» خوانده است. روش‌هایی که مستقیماً نحوه اسناد علی فرد را می‌سنجند، به علت بیان شده توسط فرد، نگاه می‌کنند [۱۳]. *رونیز، هانسن و اولبری* [۱۵] نیز معتقدند که سنجش مستقیم ابعاد علی براساس ادراک اسناد دهنده از اسناد علی می‌تواند روشی بسیار روا برای سنجش ابعاد علی باشد. با الهام از کارهای *راسل* [۱۴]، *راسل، لنل و همکاران* [۱۶]، *راسل، مک اولی و تاریکو* [۱۷] و *واینر* [۱۲، ۱۳]، این پژوهش برای مقایسه اعتبار و روایی سه روش شایع اندازه‌گیری اسنادهای علی، اجرا شده است. در دو روش (شامل اسنادهای علی باز پاسخ و درجه‌بندی اهمیت علل مختلف) جهت استخراج نمرات بُعدی، از معنای نظری علل مختلف استفاده شده است. اما در روش سوم که همان «مقیاس بُعد علی راسل» است [۱۴]، برای استخراج نمرات بُعدی، ادراکات اسناد دهنده از اسناد علی بیان شده توسط خودش، مورد استفاده قرار گرفته است. براساس یافته‌های *رونیز و همکاران* [۱۵] و بحث‌هایی که توسط *راسل* [۱۴] و *واینر* [۱۳] ارائه شده است، انتظار می‌رفت که سنجش ابعاد علی مبتنی بر نظر اسناد دهنده در مورد اسناد علی برای پیامد، مقیاس بسیار روا برای ابعاد علی به دست دهد.

روش

جامعه آماری این تحقیق کلیه دانشجویان دختر و پسر دوره لیسانس روان‌شناسی و ادبیات فارسی دانشگاه محقق اردبیلی (پردیس نمین) بود. از این جامعه تعداد ۱۴۷ دانشجو که داوطلب شرکت در پژوهش بودند (۵۵ پسر و ۹۲ دختر) مورد مطالعه قرار گرفتند.

قبل از شروع مطالعه به آزمودنی‌ها گفته شد که در این تحقیق یک آزمون اطلاعات عمومی از آن‌ها به عمل خواهد آمد. در روز برگزاری آزمون، قبل از شروع آزمون، از آزمودنی‌ها خواسته شد تا در یک مقیاس پنج درجه‌ای (خیلی خوب، خوب، متوسط، ضعیف، خیلی ضعیف) مشخص کنند که انتظار دارند چه درجه‌ای را در آزمون به دست آورند. هم چنین از آن‌ها خواسته شد تا تعداد سؤالاتی را که انتظار دارند درست جواب دهند، مشخص کنند.

مورد ارزیابی قرار گرفت. اعتبار روش‌های سنجش ابعاد علی: برای برآورد اعتبار مقیاس «اسناد باز پاسخ»، سطح توافق بین داوران در کدگذاری جملات آزمودنی‌ها، محاسبه شد و مقدار $0/77$ به دست آمد. نمراتی که به عنوان شاخص اصلی مقیاس درجه بندی علل مختلف مورد تحلیل قرار گرفتند، همان نمرات تفاوت بین درجه بندی دو مقوله هر یک از ابعاد علی بود (به عنوان مثال نمره مربوط به بُعد پایداری برابر بود با: نمره کل درجه بندی‌های مربوط به علل پایدار منهای نمره کل درجه بندی‌های مربوط به علل ناپایدار)؛ لذا برای برآورد اعتبار نمرات تفاوت در مقیاس درجه بندی اهمیت علل، از فرمول گرد و نوویک [۱۷] استفاده شد. اعتبار نمرات بعد علی براساس مقیاس درجه بندی اهمیت علل مختلف، در جدول ۱ آورده شده است. نتایج ذکر شده در این جدول حاکی از این است که برآوردهای اعتبار مقیاس درجه بندی اهمیت علل، بسیار پایین است.

جدول ۱- اعتبار مقیاس‌های اسناد برای هر بُعد علی

بُعد علیت	درجه بندی اهمیت علل*	مقیاس بُعد علی**
کانون علیت	$0/21$	$0/84$
پایداری	$0/10$	$0/76$
کنترل پذیری	$0/03$	$0/49$

* این برآوردهای اعتبار، براساس اعتبار نمرات تفاوت به دست آمده اند.

** این برآوردهای اعتبار، براساس ضریب آلفا به دست آمده اند.

برای ارزیابی اعتبار مقیاس بُعد علی از ضریب آلفا برای هر یک از مقیاس‌های فرعی استفاده شد. اعتبار مقیاس‌های فرعی کانون علیت و پایداری بیشتر از اعتبار مقیاس فرعی کنترل پذیری بود. به طور خلاصه می‌توان گفت که هر دو مقیاس «اسناد باز-پاسخ» و مقیاس «بُعد علی»، سنجش‌های معتبری از ابعاد علی به دست می‌دهند. اما، مقیاس درجه بندی اهمیت علل نمی‌تواند به سنجش‌های پایا از ابعاد علی منجر گردد.

روایی همگرا و روایی تشخیصی مقیاس‌های بُعد علی: برای ارزیابی روایی همگرا و روایی تشخیصی مقیاس‌های مختلف بُعد علی، از تحلیل چند صفتی- چند روشی استفاده شد [۱۷]. صفت‌ها همان سه بُعد علی (کانون علیت، پایداری، و کنترل پذیری) و روش‌ها همان سه روش سنجش ابعاد علی (مقیاس بُعد علی- درجه بندی اهمیت علل مختلف، و اسنادهای باز- پاسخ) بودند. همبستگی بین ۹ مقیاس بُعد علی، ماتریسی را تشکیل داد که در جدول ۲ آورده شده است.

همبستگی بین روش‌های مختلف در سنجش بُعد کانون علیت، از لحاظ آماری معنادار است ($P < 0/01$). اما همبستگی روش‌های مختلف در سنجش بُعد پایداری و بُعد کنترل پذیری پایین بود. همبستگی بین ابعاد علی در درون هر روش سنجش نیز معنادار بود. این همبستگی‌ها برای مقیاس‌های فرعی «مقیاس بُعد علی»

سپس یک آزمون ۳۰ سؤالی شامل اطلاعات عمومی از آزمودنی‌ها به عمل آمد. پس از اتمام امتحان، یک پرسشنامه متشکل از سه مقیاس، روی آزمودنی‌ها اجرا شد. مقیاس‌ها در یک ترتیب متوازن به شرکت کنندگان ارائه گردید.

مقیاس بُعد علی: این مقیاس برای سنجش چگونگی ادراک فرد اسناد دهنده از علت یک پیامد پیشرفت بر حسب ابعاد کانون علیت، پایداری، و کنترل پذیری که توسط واینر [۱۱، ۱۲] توصیف شده، طراحی گردیده است. این ابزار از ۹ مقیاس افتراق معنایی تشکیل شده، به طوری که هر بُعد علی توسط ۳ مقیاس سنجیده می‌شود. در چند مطالعه، اعتبار و روایی مقیاس بُعد علی مورد تأیید قرار گرفته است [۱۴، ۱۸، ۱۹]. در این مطالعه از آزمودنی‌ها درخواست شد تا ابتدا با کلمات خودشان توصیف کنند که چرا در آزمون اطلاعات عمومی موفق شدند یا شکست خوردند. پس از آنکه آزمودنی‌ها برای عملکرد موفق یا ناموفق خود علتی را بیان کردند، آن علت را در مقیاس بُعد علی درجه بندی نمودند. نمره هر یک از ابعاد کانون علیت، پایداری و کنترل پذیری (که جمعاً مقیاس بُعد علی را می‌سازند) از مجموع درجه بندی آزمودنی‌ها از علل، در هر یک از سه مقیاس افتراق معنایی، به دست آمد.

اسنادهای باز پاسخ: یک مقیاس ثانوی ابعاد علی است که از طریق کدگذاری اسنادهای باز پاسخ آزمودنی‌ها، به وجود آمد. از دو داور مستقل خواسته شد تا جملات آزمودنی‌ها را مطابق با اسنادهای هشت گانه واینر، طبقه بندی کنند. داوران هر یک از جملات آزمودنی‌ها را به یکی از روش‌های زیر کدگذاری کردند: (۱) جمله، بیانگر یکی از اسنادهای هشت گانه است، (۲) جمله، بیانگر علتی غیر از اسنادهای هشت گانه است، (۳) جمله، هیچ اسناد علی را برای عملکرد بیان نمی‌کند. پس از اینکه جملات «خودارائه کرده» آزمودنی‌ها، توسط داوران کدگذاری شد، نمرات هر یک از سه بُعد علی براساس جایگاه تئوریک علیت (علل هشت گانه) نمره گذاری شد.

مقیاس درجه بندی اهمیت علل مختلف: از آزمودنی‌ها خواسته شد تا در مقیاس‌های ۹ نقطه‌ای لیکرت، اهمیت هر یک از اسنادهای علی هشت گانه را در عملکرد خود، درجه بندی کنند. برای محاسبه نمرات بُعد علی براساس درجه بندی اهمیت علل، از شیوه سنتی استفاده گردید. این روش در پژوهش‌های قبلی به کرات مورد استفاده قرار گرفته است [۱۵، ۲۰، ۲۱]. پس از اینکه آزمودنی‌ها پرسشنامه را تکمیل کردند، هدف مطالعه برای آن‌ها تشریح شد و از تک تک آن‌ها تشکر و قدردانی به عمل آمد.

یافته‌ها

پس از جمع‌آوری اطلاعات، ابتدا اعتبار هر کدام از روش‌های سنجش ابعاد علی محاسبه گردید. سپس با استفاده از تحلیل چند صفتی- چند روشی، روایی همگرا و روایی تشخیصی مقیاس‌ها

جدول ۲- نتایج تحلیل چندصفتی - چندروشی

مقیاس	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
مقیاس بُعدعلی									
۱. کانون علیت	-								
۲. پایداری	۰/۲۷**	-							
۳. کنترل پذیری درجه بندی اهمیت علل	۰/۳۹***	۰/۱۸*	-						
۴. کانون علیت	۰/۳۳***	۰/۱۲	۰/۲۱**	-					
۵. پایداری	۰/۲۱*	۰/۲۲**	۰/۱۰	۰/۱۱	-				
۶. کنترل پذیری اسنادباز- پاسخ	۰/۲۲**	۰/۰۲	۰/۰۹	۰/۲۶**	۰/۱۵*	-			
۷. کانون علیت	۰/۴۸***	۰/۰۸	۰/۲۷**	۰/۲۲**	۰/۰۱	۰/۳۳***	-		
۸. پایداری	۰/۱۹*	۰/۲۷**	۰/۰۶	۰/۰۴	۰/۱۰	۰/۰۹	۰/۴۶***	-	
۹. کنترل پذیری	۰/۳۸***	۰/۰۳	۰/۱۹*	۰/۲۳**	۰/۰۴	۰/۱۷*	۰/۵۳***	۰/۴۴***	-

*** p < ۰/۰۰۱, ** p < ۰/۰۱ * p < ۰/۰۵

و «درجه بندی اهمیت علل مختلف» مثبت بودند. اما در روش «اسنادهای باز- پاسخ»، همبستگی های به دست آمده بین بُعد پایدار و دو بُعد علی دیگر، منفی و معنادار بود. در نهایت، همبستگی بین کانون علیت و بُعد کنترل پذیری، هم در درون روش های سنجش و هم در بین روش های سنجش معنادار بود ($P < ۰/۰۱$). این نتیجه، روایی تشخیصی دو مقیاس فرعی کانون علیت و کنترل پذیری را مورد تردید قرار می دهد.

با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی، ارزیابی دیگری از ماتریس چند صفتی- چند روشی به عمل آمد. برای این کار یک مدل ۶ عاملی مرکب از سه عامل صفت (کانون علیت، پایداری، و کنترل پذیری) و ۳ عامل روش (مقیاس بُعد علی، درجه بندی اهمیت علل مختلف، و اسنادهای باز- پاسخ) در نظر گرفته شد. از آنجا که مطالعات قبلی نشان داده اند که سه بُعد علی (یعنی صفت ها) ممکن است با یکدیگر همبسته باشند [۱۴]، در این مطالعه نیز همبستگی بین عامل های صفت، مجاز تلقی شد. نتایج نشان داد که مدل به دست آمده برای داده های مشاهده شده بسیار مناسب است ($X^2(۱۶, N=۱۳۱) = ۲۶/۰۳, P < ۰/۰۵$). بارهای عاملی همراه با برآوردهای واریانس در هر مقیاس، در جدول ۳ آورده شده اند.

به غیر از یک مقیاس مربوط به بُعد پایداری، سایر مقیاس ها در عامل صفتی مربوط به خود، بار عاملی معناداری داشتند. هم چنین بسیاری از مقیاس ها روی عامل های روش، بار عاملی معنادار داشتند. همچنان که در دو ستون آخر جدول ۳ نشان داده شده، در چند مقیاس واریانس حساب شده برای روش، بزرگ تر از واریانس صفت بود.

همبستگی بین عامل های بُعد علی نیز برآورد شد. همه سه همبستگی بین ابعاد علی، به طور معنادار بالا بودند ($P < ۰/۰۱$). بُعد پایداری ارتباط منفی با کانون علیت ($P < ۰/۰۰۱$) و کنترل پذیری ($P < ۰/۰۰۱$) داشت. این الگوی همبستگی نشان می دهد که دانشجویان برای تبیین عملکرد خود میل دارند از اسنادهای درونی، ناپایدار، و کنترل پذیر (یعنی تلاش ناپایدار) و یا اسنادهای بیرونی، پایدار و غیر قابل کنترل (یعنی دشواری دوره ۵، شماره ۱، بهار ۱۳۹۰)

تکلیف)، استفاده کنند. روایی سازه مقیاس های مختلف سنجش ابعاد علی: برای ارزیابی روایی سازه روش های مختلف سنجش ابعاد علی، دو پیش بینی نظری مدل واینر [۱۰، ۱۱، ۱۲]، را الگو قرار دادیم: الف) ارتباط بین پیامد آزمون اطلاعات عمومی و اسنادهای ارائه شده برای عملکرد، ب) ارتباط بین تفاوت عملکرد واقعی و عملکرد مورد انتظار در آزمون اطلاعات عمومی و اسنادهای ارائه شده برای عملکرد.

- پیامد و اسناد: در مطالعه حاضر، یک مقیاس ترکیبی، از عملکرد دانشجویان در آزمون اطلاعات عمومی ساخته شد: الف) دو درجه بندی ذهنی دانشجویان از عملکرد خودش (یعنی درجه مورد انتظار در آزمون و تعداد پاسخ های درست مورد انتظار در آزمون) و ب) دو مقیاس عینی از عملکرد دانشجویان (یعنی درجه فرد در آزمون و تعداد پاسخ های درست فرد در آزمون) را تشکیل دادند و از اعتبار مطلوب نیز برخوردار بود ($a = ۰/۸۸$). همبستگی نمرات آزمودنی ها در این مقیاس ترکیبی با مقیاس های بُعد علی محاسبه گردید که نتایج این محاسبه در جدول ۴ آورده شده است. در مقیاس بُعد علی بین کانون علیت و پیامد آزمون رابطه معنادار وجود دارد. این در حالی است که در دو روش سنجش دیگر (درجه بندی اهمیت علل و اسنادهای باز- پاسخ) چنین رابطه معناداری بین کانون علیت و پیامد آزمون وجود نداشت. هم چنین همبستگی هر یک از مقیاس های پایداری و کنترل پذیری با پیامد آزمون، در مقیاس بُعد علی معنادار بود. جهت این روابط نشان می دهد که علل عملکرد موفق در آزمون اطلاعات عمومی به صورت درونی، پایدار و قابل کنترل، ادراک شده است. در نهایت، مقیاس پایداری مستخرج از «درجه بندی اهمیت علل مختلف» نیز همبستگی معناداری با پیامد آزمون اطلاعات عمومی داشت.

- تفاوت بین عملکرد مورد انتظار و عملکرد واقعی: به نظر واینر، عامل دیگری که می تواند نقش تعیین کننده ای در نوع اسنادهای ارائه شده برای عملکرد داشته باشد، انتظار فرد از موفقیت است [۱۰، ۱۱، ۱۲]. به نظر وی، عملکردی که بسیار بد یا بسیار بهتر از حد مورد انتظار است، باید به اسنادهای ناپایدار منجر گردد، اما

جدول ۳- بارهای عاملی حاصل از تحلیل عاملی تأییدی

مقیاس	عامل صفت			عامل روش		واریانس
	کانون علیت	پایداری	کنترل پذیری	مقیاس بُعدعلی	درجه‌بندی اهمیت علل	
۱- مقیاس بُعدعلی						
- کانون علیت	۰/۵۸ **			۰/۵۶ **		۰/۳۴
- پایداری		۰/۳۹ *		۰/۵۱ **		۰/۲۹
- کنترل پذیری			۰/۲۹ *	۰/۳۹ **		۰/۱۵
۲- درجه‌بندی اهمیت علل مختلف						
- کانون علیت	۰/۳۲ *	۰/۱۱		۰/۱۹		۰/۰۹
- پایداری			۰/۳۶ **	۰/۵۵		۰/۲۵
- کنترل پذیری		۰/۶۹ *		۰/۲۳		۰/۱۳
۳- اسنادهای باز- پاسخ						
- کانون علیت		**		۰/۴۲ **		۰/۱۶
- پایداری		۰/۶۳	۰/۵۴ **	-۰/۶۷ **		۰/۴۳
- کنترل پذیری				۰/۶۳ **		۰/۴۵

** p < ۰/۰۱ * p < ۰/۰۱

جدول ۵- همبستگی بین مقیاس‌های بُعدعلی و تفاوت پیامدهای واقعی و مورد انتظار

مقیاس	همبستگی
مقیاس بُعدعلی	
- کانون علیت	-۰/۰۹
- پایداری	-۰/۲۴ *
- کنترل پذیری	-۰/۱۸ *
درجه‌بندی اهمیت علل	
- کانون کنترل	-۰/۱۱
- پایداری	-۰/۳۰ **
- کنترل پذیری	-۰/۱۷ *
اسناد باز- پاسخ	
- کانون علیت	-۰/۰۸
- پایداری	-۰/۰۲
- کنترل پذیری	-۰/۰۶

** p < ۰/۰۱ * p < ۰/۰۵

جدول ۴- همبستگی بین مقیاس‌های بُعدعلی و پیامد آزمون

مقیاس	ضریب همبستگی
مقیاس بُعدعلی	
- کانون علیت	۰/۲۳ *
- پایداری	۰/۴۶ **
- کنترل پذیری	۰/۳۵ **
درجه‌بندی اهمیت علل	
- کانون علیت	۰/۰۷
- پایداری	۰/۲۹ *
- کنترل پذیری	۰/۱۱
اسنادهای باز- پاسخ	
- کانون علیت	۰/۰۹
- پایداری	۰/۱۳
- کنترل پذیری	۰/۰۶

** p < ۰/۰۱ * p < ۰/۰۵

واقعی و مورد انتظار دانشجو همبستگی معنادار با بُعدعلی پایداری خواهد داشت. یعنی، وقتی که تفاوت عملکرد واقعی و مورد انتظار دانشجو افزایش می‌یابد، پایداری اسناد علی باید کاهش یابد. رابطه مذکور، در دو روش سنجش درجه‌بندی اهمیت علل و مقیاس بُعدعلی، به‌دست آمد. گذشته از این، رابطه بین مقیاس کنترل‌پذیری و نمره تفاوت پیامدهای واقعی و مورد انتظار، در دو روش سنجش درجه‌بندی اهمیت علل و مقیاس بُعدعلی، معنادار بود. به عبارت دیگر، عملکردهایی که دور از انتظار بودند، به علل غیر قابل کنترل نسبت داده شدند. نهایت اینکه، هیچ کدام از مقیاس‌های بُعدعلی در روش «اسنادهای باز پاسخ» رابطه معناداری با تفاوت بین عملکرد واقعی و مورد انتظار نداشتند.

عملکردی که با انتظارات هماهنگ است باید موجب اسنادهای پایدار شود. برای آزمون این پیش‌بینی، دو نمره تفاوت به‌دست آمد: الف) قدر مطلق تفاوت درجه واقعی و درجه مورد انتظار دانشجو در آزمون اطلاعات عمومی، ب) قدر مطلق تفاوت تعداد پاسخ‌های صحیح واقعی و تعداد پاسخ‌های صحیح مورد انتظار دانشجو در آزمون اطلاعات عمومی. از آنجا که این دو نمره تفاوت همبستگی معنادار با هم داشتند ($p < ۰/۰۱$)، ابتدا هر یک از این نمره‌های تفاوت، به نمره‌استاندارد تبدیل شد و سپس با یکدیگر جمع گردید تا یک مقیاس ترکیبی به‌وجود آید. در نهایت، همبستگی نمرات مقیاس ترکیبی با مقیاس‌های بُعدعلی محاسبه شد. نتایج این تحلیل در جدول ۵ آورده شده‌است. براساس مدل واینر، فرض بر این بود که نمره تفاوت پیامدهای

بحث

از همه اسنادها استفاده شود، ممکن است ارتباط بین این مقیاس‌های فرعی تا اندازه زیادی تغییر یابد. در چند مطالعه [۲۴]، بین هر سه بُعد علی ارتباط پیدا شده‌است. این نتیجه نشان می‌دهد که ساختار علی می‌تواند روابط بین ابعاد علی را تغییر دهد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش، حمایت واضحی از توصیه‌های روش شناختی واینر در ارتباط با سنجش ابعاد علی، به‌عمل آورد؛ بنابراین به پژوهشگران توصیه می‌شود که برای سنجش مستقیم نحوه ادراک اسناددهنده از اسناد علی خودش، بهتر است از مقیاس‌هایی مثل مقیاس بُعد علی استفاده کنند. استفاده از مقیاس‌هایی که اعتبار و روایی آن‌ها به تأیید رسیده‌است، این فرصت را در اختیار پژوهشگران می‌گذارد که پیش بینی‌های حاصل از مدل‌های اسناد را با قدرت زیاد بیازمایند و بدین وسیله به نتیجه‌گیری‌های رواتری دست یابند.

منابع

- 1- Greenwald AG, Poehlman TA, Uhlmann EL, Banaji MR. Understanding and using the implicit association test: III. Meta-analysis of predictive validity. *J Pers Soc Psychol.* 2009; 97(1):17-41.
- 2- Hawi N. Causal attributions of success and failure made by undergraduate students in an introductory-level computer programming course. *Comput Educ.* 2010; 54:1127-36.
- 3- Gyekye SA. Causal attributions of Ghanaian industrial workers for accident occurrence: Miners and non-miners perspective. *J Saf Res.* 2003; 34(5):533-8.
- 4- Keinan G, Tal S. The effects of type A behavior and stress on the attribution of causality. *Pers Individ Dif.* 2005; 38(2):403-12.
- 5- French DP, Maissi E, Marteau TM. The purpose of attributing cause: beliefs about the causes of myocardial infarction. *Soc Sci Med.* 2005; 60(7):1411-21.
- 6- Elig TW, Frieze IH. Measuring causal attributions for success and failure. *J Pers.* 1979; 37: 621-34.
- 7- Bradley GW. Self-serving bias in the attribution process: A reexamination of the faction question. *J Pers Soc Psychol.* 1978; 36:51-71.
- 8- Weary G. Self serving Scale. Journal biases: perceptual, or response distortions? *J Pers Soc Psychol.* 1979; 37:1418-20.
- 9- Zuckerman M. Attributions for success and failure revisited, or the motivational bias is alive and well in attribution theory. *J Pers.* 1979; 47(2):245-87.
- 10- Weiner B. Achievement motivation and attribution theory. Morristown, NJ: General Learning press. 1974.
- 11- Weiner B, Russell D, Ierman D. The cognition – emotion process in achievement – related contexts. *J Pers Soc Psychol.* 1979; 37:1211-20.
- 12- Weiner B. A theory of motivation for some classroom experiences. *J Educ Psychol.* 1985; 71:3-25.
- 13- Weiner, B. Some methodological pitfalls in attributional research. *Psychol Rev.* 1983; 92: 548-73.
- 14- Russell D. The causal dimension scale: A measure

براساس نتایج این پژوهش، می‌توان از سنجش مستقیم نحوه ادراک‌دهنده از علت ابراز شده توسط خودش، حمایت کرد. این پژوهش نشان می‌دهد که واینر [۱۳]، رونیز و همکاران [۱۵]، *راسل* [۱۴] و *مک اولی* [۲۲] حق دارند در مورد ضعف روایی آن دسته از روش‌های اندازه‌گیری که به معنای نظری اسنادهای علی متکی هستند، صحبت کنند و از روش‌های سنجش مستقیم ابعاد علی، حمایت نمایند. واینر [۱۳] معتقد است که آن دسته از پژوهش‌ها که نتوانسته‌اند از پیش‌بینی‌های نظری وی حمایت کنند، ممکن است از لحاظ اندازه‌گیری، مشکل داشته‌باشند. به عبارت دیگر، احتمالاً این مطالعات برای استخراج نمرات بُعد علی، به معنای نظری اسنادها تکیه کرده‌اند. اگر چنین باشد، این روش‌های سنجش فاقد روایی خواهند بود. مطالعه حاضر همپای مطالعه رونیز و همکاران [۱۵] و مطالعه *راسل* و همکاران [۱۷]، نشان داد که پژوهش‌هایی که برای سنجش ابعاد علی از روش‌های اندازه‌گیری سنتی استفاده می‌کنند، نمی‌توانند یک نظریه را به طور معتبر بیازمایند.

نتایج این پژوهش، در خصوص روایی مقیاس بُعد علی برای سنجش ابعاد توصیف شده توسط واینر، سند دیگری عرضه کرده‌است. این پژوهش از روایی سازه هر سه مقیاس فرعی بُعد علی حمایت می‌کند. مخصوصاً، براساس مقیاس بُعد علی، پیش بینی‌های زیر که از مدل واینر استخراج شده، مورد حمایت قرار گرفت: الف) پیامد پیشرفت، نقش تعیین کننده در نمرات کانون علیت دارند، ب) هر وقت انتظارات فرد برآورده نمی‌شود، از اسنادهای پایدار بیشتر استفاده می‌شود.

علیرغم تأیید روایی مقیاس بُعد علی، پژوهش حاضر اعتبار مقیاس فرعی کنترل‌پذیری را زیر سؤال برد. به نظر می‌رسد، هماهنگ با نتایج *مک اولی* و *گروس* [۲۳]، مقیاس فرعی کنترل‌پذیری اعتبار کمتری در مقایسه با مقیاس‌های فرعی کانون علیت و پایداری داشته‌است. در این پژوهش، سطح همسانی درونی برای مقیاس فرعی کنترل‌پذیری پایین‌تر از مقداری بود که برای یک ابزار پژوهشی لازم است. برای افزایش اعتبار این مقیاس فرعی، لازم است به آیت‌های آن اضافه شود.

مسئله دیگر در ارتباط با مقیاس فرعی کنترل‌پذیری، همبستگی بالای آن با مقیاس فرعی کانون علیت است. این موضوع، روایی تشخیصی دو مقیاس فرعی کنترل‌پذیری و کانون علیت را مورد تردید قرار می‌دهد. اما همبستگی بین دو مقیاس فرعی مذکور به تنهایی نمی‌تواند بیانگر عدم روایی آن‌ها باشد، بلکه ممکن است بیانگر ماهیت آن دسته از اسنادهای علی باشد که در موقعیت‌های معین ساخته می‌شوند. در مطالعه حاضر، همبستگی قوی بین دو مقیاس مذکور می‌تواند حاکی از تسلط دو اسناد ویژه (یعنی، تلاش ناپایدار و دشواری تکلیف) باشد. اگر شرایط طوری باشد که

An attributional approach. *J Consumer Res.* 1984; 10:398-409.

20- Arkin RM, Maruyama GM. Attribution, affect, and college exam performance. *J Educ Psychol.* 1979; 71:85-93.

21- Zuckerman M, Larrance DT, Porac JF, Blanck PD. Effects of fear of success on intrinsic motivation causal attributions and choice behavior. *J Pers Soc Psychol.* 1980; 36:503-13.

22- McAuley E. Success and causality in sport: The influence of perception. *J Sport Psychol.* 1985; 7:13-22.

23- Mcauley E, Gross JB. Perceptions of causality in sport: An application of the causal dimension scale. *J Sport Psycho.* 1983; 5:72-6.

24- Anderson CA. The causal structure of situations. The generation of plausible causal attributions as a function of type of event situation. *J Exp Soc Psychol.* 1983; 16:185-203.

of how individuals perceive causes. *J Pers Soc Psychol.* 1982; 42(6):1137-45.

15- Ronis DL, Hansen RD, OLeary VB. Understanding the meaning of achievement attributions: A test of derived locus and stability scores. *J Pers Soc Psychol.* 1983; 44:702-11.

16- Russell D, Lenel J, Spicer c, Miller J, Albrecht J, Rose J. Evaluating the handicapped: An attributional analysis. *J Pers Soc Psychol.* 1985; 50: 1174-85.

17- Russell DW, MacAuley E, Tarico V. Measuring causal attributions for success and failure: A comparison of methodologies for assessing causal dimensions. *J Pers Soc Psychol.* 1987; 52(6):1248-57.

18- Tennenbaum G, Furst D. The relationship between sport achievement, responsibility, attribution and related situational variables. *Int J Sport Psychol.* 1985; 16: 254-269.

19- Folkes VS. Consumer reactions to product failure: